

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Др Предраг Јеленковић

Агенција за приватизацију, РК Ниш

Мр Љиљана Јеленковић

Медицинска школа "Др Миленко Хадзић", Ниш

ДАНАС ЕКОЛОГИЈА, СУТРА ЕКОНОМИЈА

Апстракт

У раду се указује на, пре свега, повезаност екологије и економије, као и њихов однос према заштити животне средине и глобалног тржишта. У даљем развоју животне средине подразумева се и даљи велики привредни раст. У привредном расту значајна су три узајамно условљена фактора: одржива економија, одрживо коришћење енергије и одрживе индустријске активности. У данашњем свету губитак природних ресурса је толико брз, да не постоји било каква могућност њиховог тако брзог обнављања или обнове. Увођење одрживости у економију и екологију је веома битно питање, не само за садашње генерације, већ и за оне које долазе.

Кључне речи: еколошка етика, еколошка свест, економски раст, користан, одрживи развој, одрживо организовање, прави утицај.

ECOLOGY TODAY, ECONOMY TOMORROW

Abstract

The paper points out, first of all, the connections between ecology and economy, and their attitude towards environmental protection and global markets. In further development of the environment further major economic growth is understood. Three mutually determined factors are important for the significant economic growth: the sustainable economy, sustainable energy use and sustainable industrial activity. In today's world the loss of natural resources is so much faster than any possibility of their restoration. The introduction of sustainability in the economy and ecology is very important issue not only for the present generation, but also for those to come.

Keywords: ecological ethics, ecological consciousness, economic growth, profitability, sustainable development, sustainable management, true impact.

Увод

Србија је тек на почетку развијања свести о очувању животне средине, али еколошки стандарди биће један од кључних и најтежих услова за улазак у ЕУ. Заштита животне средине у јавности и у пословном свету увек наилази на скепсу, али и опструкције, јер са собом носи додатне трошкове, више цене и промене укоренењих навика.

Такође, постоји представа да еколошко законодавство непотребно оптерећује привреду, намеће додатне таксе и порезе и ограничава слободу пословања. Међутим, економија будућности нераскидиво је везана са екологијом, а сама заштита животне средине представља једну нову привредну грану која пружа могућности и за зараду.

На прошлогодишњој конференцији програма за животну средину УН, тема је била Зелена економија. Тада је истакнуто да борба за екологију данас, значи борба за економију сутра. По интересовању јавности и количини новца који се окреће у зеленој економији, сви схватају да се не може бити конкурентан и озбиљан играч на глобалном тржишту, уколико нема корпоративну одговорност.

Примена еколошких закона, посебно из области заштите животне средине, врло често значи и велика одрицања и поскупљења, разбијање неких старих монопола и навика и почетак промене свести. Све то изгледа врло болно, али представља европску интеграцију у пракси. С једне стране доноси добро Србији али и кошта.

У протеклих 40 година ЕУ је развила добар и сложен законски оквир за заштиту животне средине. Усвајањем зеленог пакета закона, Србија је учинила велики напредак у смислу приближавања европским законима. У прошлости многи су веровали да еколошка регулатива служи ограничењу слободе пословања. У ЕУ верује да законодавство везано за животну средину пружа велике могућности за бизнис. Ту се мисли на чишћење животне средине, а нарочито на увођење чистијих технологија. Један од главних циљева ове деценије у ЕУ је подршка развоју економије која се заснива на одрживим ресурсима.

Овај циљ је подржан од стране шефова свих држава и влада ЕУ. Конкуренција и поштовање животне средине узајамно су повезани. Треба знати да су најконкурентније земље у Европи, управо оне које су најпријатељскије према својој животној околини.

Циљ овог рада је да прикаже колико је за сваку земљу у развоју битан процес очувања животне средине и очувања сопствених природних ресурса, као основу своје економије. Такође овим радом се скреће пажња колико је економски капитал важан за сваку земљу у развоју и да се он углавном састоји од њихових залиха природних ресурса и да је њихово очување једино могуће кроз одрживост система.

Одржива економија

Сматра се да је у протеклих 50 година, економија диктирала развој како сваке земље поједине државе, тако и глобалне цивилизације. Тржишна економија је подстицала велико трошење ресурса преко материјалног раста и потрошачког менталитета, не обазирјући се на негативне и агресивне последице на животну средину. Сматрало се да су вода, ваздух и земљиште „бесплатна“ и неограничена добра. Концепт „одрживе економије“ се усаглашава са комплетном идејом „одрживог развоја“. То значи да ће у економији будућности бити поштовани и примењивани принципи одрживог развоја: 1) предострожност, 2) предвиђање ризика, 3) спречавање узрока, 4) ново вредновање животне средине, 5) промена начина понашања, 6) промена начина потрошње и 7) успостављање нових демографских институција и процеса.

Теоријски аспект „одрживог развоја“

Тарнер, К, као познати економиста, разматра и етички проблем даљег „одрживог“ развоја са одрживом економијом. Он истиче да су се, почео 1970. године искристалисала четири светска погледа на проблеме животне средине и даљег развоја, али са безброј варијација:

- Експлоатација (искоришћавање) ресурса са оријентацијом великог раста;
- Чување (конзервација) на константном искоришћавању;
- Умерено очување са холистичким концептом здраве животне средине, укључујући „етику земљишта“ („ланд етхиц“) Алда Леополда;
- Крајње очување са искључиво и стриктно еколошким прист упом – биотичким обрасцем
- Он је разматрао ове моделе у даљем економском и друштвеном развоју, преко трошења ресурса као основе за даљи напредак човечанства, сматрајући да последња три имају етичке поруке.

Размишљања о одрживости развоја у који се укључују и следеће генерације јесте израз етичког става садашњих генерација према онима које ће доћи после њих.

Према неким ауторима (Пеарце, Малер, 1991) даљег одрживог развоја, дефинисање одрживог развоја је мање интересантно од проналажења услова да би се он постигао. По једној теорији решење се види у томе да се истом досадашњом базом оствари исто благостање као у претходној генерацији. Значи са истим средствима, са истом основом да и следећа генерација има исти ниво благостања (животни стандард) и можда квалитет живота који се укључује и квалитет животне средине. Ако се тоне постигне, значиће да је прилика пропуштена.

Према другим ауторима (Солов, 1986), односно другој школи мишљења, сматра се да будућност не може да буде тако добра као прошлост уколико не наследи исту или већу количину капитала (под овим се условно подразумевају и ресурси), колику је поседовала и прошла генерација. Са истом количином капитала требало би да се оствари исто благостање (квалитет живота).

Економисти су имали обичај да дефинишу капитал тако широко да тај појам укључује не само створена материјална богатства (Км), већ и људска знања и вештине (Кх) и природна богатства, природни капитал (Кн). Значи да се под капиталом који може да се сматра као основа за даљи развој у животној средини, подразумева:

- Км – материјални капитал (К од енглеске речи капитал, манмаде асетс = м, створена материјална богатства)
- Кх – људски капитал (х од енглеске речи хуман = људски) и
- Кн – капитал природних ресурса (од енглеске речи натурал=природни)
- Материјални капитал подразумева залихе добара које је човек направио, као што су: машине, инфраструктура, насеља путеви и др. Количина и врста знања, образовања, разноврсност људских занимања представља људски капитал (Пеарце, Аткинсон, 1993).

Под природним капиталом се сматра шири појам од залиха фосилних горива. Он обухвата још и : биомасу уопште, биодиверзитет, станишта, чист ваздух и чисту воду, очуване шумске и друге еко системе, озонски слој и биогеохемијске циклусе.

Све ово је имовина која остварује ток услуга које људи користе, вољно или спонтано (Пеарце, Малер, 1993) .

Одрживи развој

Еколошки посматрано постоје два разлога за несклад између еколошки значајног фонда и техничког, односно онога што су људи направили. Брз развој нових технологија треба ускладити са законском регулативом и строгим еколошким стандардима.(Ђоковић, 2011) Први разлог је тај што нека еколошки значајна добра могу да буду суштинска за људско благостање али не и за људско преживљавање.

Други разлог је што, како се природни ресурси користена различите начине, многа њихова својства су суштинска за људско преживљавање како на дуге стазе тако и за основне биохемијске циклусе (Пеарце,Аткинсон, 1991).

У одрживом развоју веома значајан фактор јесте економика животне средине, која има велику улогу у:

- Објашњавању употребе и трошења ресурса и њихове деградације
- О размерама њиховог утицаја и
- Креирању политике сузбијања деградације (Пеарце, Малер, 1991)

Наука о економици животне средине није нова наука. Њене теоретске поставке леже у такозваној „економици благостања“ – прописане анализе о томе како економија треба да буде организована да би обезбеђивала оптимално благостање људима.

Природни ресурси су исцрпиво или обновљиво економско средство зависно од тога како се њима газдује. Истовремено су и фактори средине од којих зависи развој животне средине али и сам живот.

Највећи део земаља у развоју као и многе индустријски развијене земље имају сопствене ресурсе као основу своје економије. Њихов економски капитал састоји се углавном од њихових залиха природних ресурса: обрадивог земљишта, шума, разних биљних и животињских врста,богатства у водама и друго. Њихов дугорочни економски развој у највећој мери зависи од тих ресурса који ће обезбедити даљи развој у секторима: пољопривреде, рибарства, рударства, шумарства, туризма, како за сопствено, локлано снабдевање тако и за извоз. Међутим, многе неразвијене земље су принуђене да свој развој базирају на извозу свих тих природних добара.

У току задње две декаде (80-их и 90-их година XX.века) сиромашне земље и земље у развоју су изгубиле велике количине резерви. Ево неколико примера:

- Пре 50 година Етиопија је имала 30% покривеност шумама, пре 25 то се свело на 4%, а данас је можда само 1%.
- Током 20.века Индија је била око 50% пошумљена, а данас се свела на неких 10%
- У тропском појасу на једно засађено дрво исече се десет, у Африци је стопа 29 просечних стабала на једно засађено.

Даље, подаци говоре да :

- Сваке године се уништи шума толико колика је површина Велике Британије
- Само Бразил губи годишње око осам милиона хектара

- Површина пустиње се годишње повећава за шест милиона хектара

Губитак квалитетног земљишта такође се убрзава и рачуна се на око 25 милиона тона годишње (Мац Неилл, 1989).

У Србији је губитак квалитетног земљишта око шест хиљада хектара годишње.

У већини поменутих земаља губитак природних добара је много бржи од било какве могућности њихове обнове. У даљем „одрживом развоју“ људске цивилизације ови проблеми постају скоро нерешиви. Осим сиромаштва, глади и велике стопе смртности у сиромашним земљама, социјални проблеми надрастају могућности решавања. Милони избеглица широм света трагају за својим „стаништем“.

Економија ресурса

Економија ресурса је била непозната до 60-их година XX века. Она се развила онда када су почеле прве енергетске кризе, да би своје праве основе стекла у време такозване „нафтне кризе“ (средином 80-их XX века). Економија ресурса данас треба да обезбеди остваривање одрживог развоја преко пројеката и процена. Уосталом и став међународних форума за финансирање јесте да се даје предност политици развојних пројеката и инвестиционих програма за заштиту животне средине, заштиту земљишта, шума, вода (за пошумљавање и сливове).

Економија ресурса треба да обезбеди одрживи развој са пројектима и проценама који су оптимални за квалитет животне средине.

Економија је до сада користила ресурсе и њихов обрачун вредности изражавао се у новчаним јединицама. Лечење последица загађивања и деградације животне средине рачунало се као трошак. У новој одрживој економији инструменти за спровођење концепције одрживог развоја треба да су:

- Увођење пореза за све активности и производе који су на било који начин штетни по средину (у свим технолошким фазама: од експлоатације и транспорта ресурса, преко припреме терена и изградње погона, објеката и инфраструктуре, саме производње, лагеровања производа, транспорта до купца и само коришћење),
- Опорезивање предмета и њихове производње због којих се неефикасно користи енергија,
- Укидање дотација које интензивно користе ресурсе,
- Подстицање повољним зајмовима пројекта који се придржавају одрживог развоја,
- Неприхватање пројеката и онемогућавање добијања зајмова за њих ако се не придржавају принципа одрживог развоја или пројекта чија би реализација била штетна по животну средину
- Увођење опорезивања загађивача (извора загађивања), који емитују штетне материје

Нови економски инструменти окрећу смер предности: ако се штити и штеди животна средина економија је ефикаснија.

Овакав став замењује досадашњи: да економија иде напред, да гази све у животној средини а да је заштита животне средине само излишан трошак!

Одрживо коришћење енергије

Производња и потрошња енергије (примарне и секундарне) најчешћи је узрок загађивања ваздуха. Загађујуће материје том приликом емитоване допринеле су појави ефекта „стаклене баште“. Због тога ограничавање емисија гасова стаклене баште (нарочито угљендиоксид и сумпордиоксид), део је даљег одрживог развоја, а на основу претходно проучених климатских промена. Гасови стаклене баште су они гасовити састојци атмосфере, како природни тако и антропогени који апсорбују и поново емитују инфрацрвено зрачење. Решавање тог проблема подразумева анализу и широке информације о:

- 1) Њиховом утицају на еко системе, људе-људско здравље, природу и материјална добра,
- 2) Могућност спречавања даљих климатских промена,
- 3) Прилагођавање променама у свим секторима и њиховим сегментима одрживог развоја животне средине

Познато је да се људи према енергији понашају расипнички. Због тога је у одрживој енергији значајна ставка чување и штедња. То подразумева све врсте енергије, јер и она коју називамо „обновљивом“ својом технологијом припреме и опреме, као и међуфаза(нпр.транспорт) ремети односе у екосистемима.

Одрживе индустријске активности

Не само индустријске већ и све друге привредне гране и делатности троше простор, ресурсе и енергију и угрожавају биодиверзитет. Због тога све оне морају своје програме развоја и њихову реализацију да подесе ка „одрживости“. У одрживом развоју цениће се оне индустријске гране које ће нудити производе који су значајни за преживљавање и производе који ће се, после истека рока употребе, прилагодити новој намени или уз допуну и поправку поновној употреби.

Закључак

Наведене чињенице указују на то да борба за екологију данас, значи борба за економију сутра. Примена еколошких закона, посебно из области заштите животне средине, врло често значи и велика одрицања и поскупљења, разбијање неких старих монопола и навика и почетак промене свести. Размишљања о одрживости развоја у који се укључују и следеће генерације јесте израз етичког става садашњих генерација према онима које ће доћи после њих.

Литература

1. Đukanović, M. (1996) *Životna sredina i održivi razvoj*. Elit, Beograd.
2. Mc Neil, J. (1989) *Strategies for Sustianable Economic Development*. Scientific American pp.155-165
3. Pearce, D.and Atkinson, G. (1993) *Measuring Sustainable Development*. Ecodecions No 9/93, pp 64-66.

4. Pearce, D. and Maler K.G. (1991) Environmental Economics and the Developing World. *Ambio* vol.20 No 2/91, pp 52-54 Swedish Academy Sciences, Stockholm.
5. Solow, R. (1986) On the Intergenerational Allocation of Natural Resources. *Scand. Jur.Econ.* No 88.
6. Turner, K (1992) *Osnove ekologije* DSZ, Ljubljana.
7. Бергенска министарска декларација о одрживом развоју у подручју економске комисије за Европу (1990)
8. Ђоковић, Г., Еколошки исходи паковања прехранбених производа, *Економика*, број 2, 2011, Ниш